

СТРУКТУРНА МОДЕЛЬ ЦЕНТРУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ПРИ ВНЗ

У статті розкривається авторський науковий проект, представлена структурна модель центру психологічної допомоги при ВНЗ, визначено питання щодо організації психологічної допомоги в Одеському регіоні.

Ключові слова: психологічна допомога, психологічні кризи, культурні надбання, психологічний центр, мультикультурні контексти.

Узагальнення сучасної наукової літератури [1, 2, 7] показало, що проблема організації психологічної допомоги населенню є однією з актуальних для сьогодення. Дане питання аналізується в різних мультикультурних контекстах [3]. Психологічна робота в нинішніх умовах розвитку суспільства має відповідати певним вимогам в конкретний історичний період, згідно з особливостями національно-культурного, соціально-історичного розвитку населення (див. табл. 1).

Таблиця 1

Основні напрями та форми роботи центру психологічної допомоги (ЦПД) зі студентами

Умовна назва студентської робочої групи /девіз	Курс, на якому виникають ті чи інші складні проблеми	Основні питання та проблеми у рамках роботи зі студентами різних курсів, які звернулися по допомогу	Основні форми та засоби роботи
"Princeps" Девіз - "Beatus ille, qui procul negotis" (блаженний той, хто віддалений від метушні)	1	Адаптація в новому соціальному оточенні; підвищення та культивування психологічної культури людини; формування комунікативних навичок, саморегуляції поведінки; формування почуття впевненості та самодостатності; підвищення стресостійкості; формування колективу, формування професійної самовизначеності молоді; оптимізація процесу навчання та активація внутрішніх когнітивних резервів студентів. Допомога студентам-іноземцям щодо адаптації у новому культурному середовищі	Індивідуальні та групові тренінги, проведення соціометрії, використання методик за профорієнтацією; дослідження особистісних характеристик за допомогою опитувальників та анкетувань

"Alter" Девіз "Bene diagnostur, bene curator" (швидко розпізнається – швидко лікується)	2	Зняття емоціонального напруження; саморегуляція поведінки; підвищення психологічної культури; робота із дидактогенією (психотравма через некоректну взаємодію із викладачем); усунення депресії, дисфорії; профілактика суїцидальних нахилів; профілактика агресивної моделі поведінки)	Гештальт-терапія, арт- терапія, ігрова терапія тощо
"Tertius" Девіз "Aut cum scuto, aut in scuto" (із щитом, або на щиті)	3 – 4	Втрата життєвого сенсу, профілактика суїцидальних нахилів, зняття агресивних тенденцій; робота із особистісним становленням людини	Тренінги з професійної придатності та професійного відбору, особистісного зросту, оцінювання стану тривоги, депресії, агресивних мотивів та стратегій подолання конфліктних ситуацій
"Scholasticus" Девіз "Ab actu ad potentiam" (від дійсного до можливого)	5	Робота із проблемами сім'ї, подолання конфліктів; усунення агресії, депресії, післяродового стресу; формування позитивного ставлення до життя; формування життєвої перспективи студентів	Сімейне психологічне консультування, курси молодих сімей, ігрова, музична та арт-терапії

Якщо ми звернемось до даних Одеського регіону [4, 5], то необхідно зазначити, що на сьогоднішній день, тут проживають представники близько 130 національних меншин, чим і пояснюється підвищення статусу міста Одеси до рангу багатонаціонального культурного центру. Це обумовлюється й стрімким розвитком та укріпленням міжнародних відносин, виходом України на всесвітню економічну та політичну арену разом із усіма соціокультурними надбаннями [3]. До роботи соціальних інститутів залучаються не тільки українці, а й поляки, турки, болгари, румуни, китайці, араби, індуси, іранці, євреї, тощо. Разом із інтеграцією населення даного регіону у різні суспільні явища та процеси, з'являється необхідність у створенні сприятливих умов для міжетнічного діалогу різних культур, менталітетів, гарантування збереження національних традицій та цінностей. У ролі гаранта дотримання прав людини та установлення толерантних взаємозв'язків представників різних етносів може виступати й психолог. У даному випадку, ця людина, яка шляхом взаємодії із конкретними представниками населення, має можливість прослідити динаміку розвитку суспільних відносин через дослідження психологічних особливостей індивідів (див. табл. 2).

Напрямки та характеристика роботи відділів ЦПД при ВНЗ

Назва відділу та девіз команди	Кадровий склад	Основні напрямки та завдання роботи	Очікуваний результат роботи відділу
<p>Науково – дослідницький центр "Scientific researching centre" ("Disce, sed a doctis, indoctos ipse doceto" – "У знаючих навчайся, незнаючих навчай сам")</p>	<p>Виконавці: Студенти-волонтери старших курсів. Керівники: Аспіранти та викладачі кафедри теорії та методики практичної психології, загальної та диференціальної психології, педагогічної та вікової психології</p>	<p>Проведення психологічних досліджень, вивчення питань щодо ефективності методів роботи ЦПД, розробка та впровадження новітніх технологій та апробація нових методик</p>	<p>Підвищення рівню престижності вищого навчального закладу, винайдення нових технологій та методик для рішення психологічних проблем</p>
<p>Департамент зі зв'язку із громадськістю "Public Relationship Department" ("Salus populi suprema lex" – "благо народу є найвищий закон")</p>	<p>Виконавці: Студенти-волонтери 3-4 курсів, студентська рада Керівники: Помічник проректора з виховної роботи, заступники деканів з виховної роботи</p>	<p>Створення та підтримка веб-сайту ЦПД при ВНЗ, "Телефону довіри online" на сайті; проведення виступів, майстер – класів; організація наукових конференцій, форумів; випуск брошур, публікацій та газети "Aura Academica News" за результатами внутрішньо – університетських досліджень</p>	<p>Досягнення мети на підставі знань в галузі психології</p>
<p>Адміністративно-виконавчий сектор "Management System" ("Divide et impera" – "поділяй та володарюй")</p>	<p>Виконавці: старші викладачі кафедри, магістранти та аспіранти Керівники:</p>	<p>Підготовка звітів, ведення документації та розробка правових основ щодо забезпечення ЦПД; вирішення організаційних</p>	<p>Правове забезпечення діяльності та ефективне управління ЦПД</p>

	проректор з виховної роботи, декани факультетів	з питань; безпосереднє управління службовими кадрами	
Медіатека "Media Library Demonstrative Room" ("Repetitio est mater studiorum" – "повторення – мати навчання")	Виконавці: студенти-волонтери 3-5 курсів. Керівники: викладачі кафедри теорії та методики практичної психології	Робота із відео-, аудіо матеріалами, забезпечення матеріальної бази надання психологічної допомоги з різних галузей психології	Підвищення якості наданих послуг, розширення матеріальної бази для роботи центру

Новизна нашого проекту, моделі центру психологічної допомоги, обумовлюється декількома аспектами, які можна охарактеризувати наступними положеннями роботи центру:

- орієнтація роботи центру при ВНЗ щодо надання психологічної допомоги усім верствам населення, де головний акцент фіксувався за рахунок вікової категорії студентства;
- специфіка діяльності зі студентами (передбачається робота з урахуванням міжнаціонально-культурних відмінностей іноземних студентів, а саме: турків, болгар, азербайджанців, китайців, які залучені до учбового процесу);
- особливості професійно – ділових відносин студентів – волонтерів із керівниками роботи центру (старшими викладачами);
- актуальні психологічні проблеми студентської молоді;
- специфіка роботи зі студентами – іноземцями (студенти – іноземці старших курсів мають право приймати участь у роботі центру та допомагати вирішувати різні практичні та організаційні питання);
- активна співпраця центру із громадськими організаціями, які, у свою чергу, забезпечують матеріальну сторону функціонування центру.

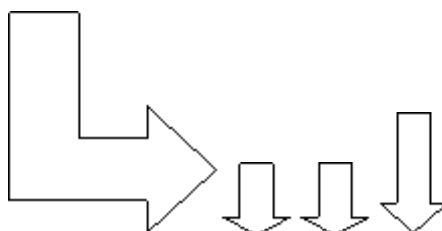
Сьогодні ми можемо стверджувати, що **актуальність** створення центру психологічної допомоги при ВНЗ обумовлюється необхідністю впровадження умов для роботи саме із студентською молоддю, яка є дуже вразливою до різного роду психологічних кризових станів та явищ (див. табл. 1).

Центр психологічної допомоги у ВНЗ (ЦПД) є певною комплексною надбудовою адміністративно – виконавчого та студентсько-викладацького складу навчального закладу (див. табл. 2).

Для більш наочного сприйняття нижче подана схема підрозділу щодо роботи зі студентами, яка вивчає типові проблеми сучасної студентської молоді (див. табл. 3).

Схема структури підрозділів сектору з роботи із студентами у ЦПД

Відділ з роботи зі студентами денної форми навчання "Day- time educational consulting office"	Відділ з роботи зі студентами заочної форми навчання "Distance - learning educational consulting centre"	Центр з роботи із іноземними студентами (з заохоченням студентів – волонтерів факультету іноземних мов)	Спецвідділ "Urgent Consulting Office" (Відділ невідкладної консультаційної допомоги)
--	---	--	--

Основні питання у рамках компетенції відділу: допомога у адаптації до нового соціального оточення, зниження міжкультурного бар'єру, формування комунікативних навичок із "native-speaking students" (україномовними студентами)

Відділ відповідає за роботу в рамках індивідуального та анонімного підходу із "групами ризику", соціально незахищеними індивідами: сиротами, інвалідами, жертвами насилля, вихідцями із не благодійних сімей, матерів-одиначок, жертв соціальних та природних катаклізмів; представників

Це система певних внутрішньо-організаційних зв'язків, мета якої є цілеспрямована спільна робота у ланках психодіагностики, психокорекції, психологічного консультування зі створення сприятливих умов для гармонізації та оптимізації розвитку особистості, при залученні викладацького штату та студентів – волонтерів у різних мультикультурних контекстах (див. табл. 5). Виходячи з мети створення центру, актуальними є наступні **завдання ЦПД**:

1. Підвищення психологічної культури населення Одеського регіону.
2. Надання практичної допомоги представникам різних верств населення зазначеної області.
3. Залучення студентів – волонтерів до роботи центру та ознайомлення із специфікою роботи практичного психолога.
4. Впровадження роботи студентів – іноземців старших курсів з міжнаціональних питань.
5. Формування й удосконалення практичних навичок та вмінь студентів [3].

Якщо гіпотетично припустити створення та подальше функціонування центру психологічної допомоги при ВНЗ, то ми пропонуємо **назву** "Aura Academica", що з латині перекладається як "вільний студентський дух (життя)". Вибір назви обумовлено саме специфікою роботи центра – залучання та робота із студентами; символічний "вільний дух" свідчить про бажаний результат діяльності центру, а саме досягнення гармонійного розвитку особистості та розв'язання актуальних проблем психологічного характеру.

У якості **герба** центра можна представити наступний логотип, який представлений на рисунку (див. рис. 1).

Рис. 1

Це образ сови, який проектує тінь грецького слова "психе", що позначає "душа". **Девізом** ЦПД при ВНЗ може бути "Ad honores auxilium ab imo pectore": "безцінна допомога від чистого серця". Ми наголошуємо на тому, що надання психологічних послуг у ЦПД було виключно безкоштовне. Справами матеріального забезпечення займається

спеціальний відділ психологічної служби – сектор з питань матеріального забезпечення центру ("Management Security") (див. табл. 4).

Таблиця 4

Робота відділів зі зв'язку із громадськими організаціями

У діяльність ЦПД при ВНЗ можна залучити спеціальні організації та фізичні особи, які співпрацюють із навчальним закладом. На прикладі ПНПУ імені К. Д. Ушинського, ми можемо запропонувати дружню співпрацю із Арабським культурним центром, керівництвом Чорноморського ліцею (навчаються представники турецької діаспори в Україні), який активно співпрацює із Інститутом Мов світу у ПНПУ; заохочення до співробітництва представників різних політичних партій, які виражають зацікавленість у реформуванні сфери освіти в Одеському регіоні, та співпрацю із Ізраїльським культурним центром на благо підвищення ефективності роботи ЦПД, відповідно із договором про співпрацю у сфері навчання та освіти між Україною та Ізраїлем [4]. Основне завдання, за яким визначається діяльність психологічного центру у співробітництві із зазначеними організаціями – це матеріальне забезпечення роботи ЦПД та проведення психологічних форумів, конференцій, майстер - класів із науковцями університетів Ізраїлю, та інших заходів. Для іноземних культурних організацій, які прийматимуть участь у наданні матеріальної допомоги ЦПД, ми можемо запропонувати організацію та проведення міжнародних конференцій, відведення приміщення для творчих виставок на предмет культурного просвітництва та ознайомлення із іноземними державами, а також проведення благодійних заходів, у які будуть залучені студенти різних факультетів ПНПУ ім. К.Д. Ушинського: ізраїльських, арабських та турецьких університетів, тощо. У процесі цих благодійних виставок, ярмарок та іншого, усі хто бажають зможуть придбати певні

актуальні для них вироби – дрібнички (на прикладі художньо – графічного факультету - ляльку, чи картину, або збірку арабської, турецької, єврейської чи української поезії чи прози). Фінансові збори цих заходів будуть направлені на підтримку функціонування "Aura Academica". Зазначені заходи стануть у нагоді як певна реклама організацій та сприятимуть поглибленню міжкультурних зв'язків на рівні вищих навчальних закладів. Це вплине на укріплення міжнародних стосунків та підвищення рівня підготовки психологічних кадрів, обмін досвідом з боку різних країн, тощо.

У роботі "Aura Academica" підкреслюється виконання таких професійних функцій: науково-методична; прогностична; консультаційна; просвітницька; експертна.

Згідно з метою роботи ЦПД при ВНЗ ми висуваємо конкретні **принципи** діяльності психологічного центру: *принцип пріоритетної ролі клієнта; принцип гуманізації; принцип толерантності; принцип рівності усіх клієнтів; принцип прикладної сторони надання допомоги; принцип конфіденційності; принцип компетентності та удосконалення професійної кваліфікації; принцип індивідуалізації та неповторності підходу* [2, 7, 8].

На підставі цих положень, ЦПД як локальна одиниця щодо здійснення державної політики у сфері охорони здоров'я при ВНЗ, має наступні **права**: а) запитувати від адміністрації закладу надання спеціальних приміщень для проведення як групових занять (тренінгів), так і для індивідуальних консультацій; б) висувати організаційні питання щодо ефективності роботи служби на розгляд загальним зібранням представників консиліуму ЦПД; в) заохочувати та залучати до спільної праці представників викладацького штату за різними спеціальностями для вирішення найгостріших питань клієнтів центру (наприклад, викладачі кафедри соціології, педагогіки, іноземних мов, тощо).

Таблиця 5

Робота студентів – волонтерів

Напрями роботи студентсько-волонтерського штату	Умови підготовки штату волонтерів до роботи у центрі	Очікувані результати роботи студентів – волонтерів
Психопрофілактичний	допомога викладацькому штату у розділенні обов'язків студентів – волонтерів	розвиток лідерських якостей; набуття навичок роботи у колективі
Просвітницький	аналіз та урахування ступеню складності певних ситуацій чи станів клієнтів (підготовка проводиться за принципом від простого до складного)	формування комунікативних навичок та реалізація творчого потенціалу студентів
Консультативний	організація роботи із документацією центру	сприяння активній діяльності та розкриттю внутрішніх пізнавальних резервів студента
Організаційний	стимулювання до активної діяльності волонтерів та набуття професійно – практичних навичок	подолання гностичних та культурних бар'єрів при роботі із студентами – іноземцями
Психодіагностичний		реалізація авторських проектів у рамках роботи центру

Під приміщення ЦПД* можливо відвести 3 суміжних зони, які у свою чергу, поділятимуться на 7 робочих зон :

1. "Зона Reception". Працюватимуть студенти, що відповідатимуть запитання організації діяльності центру, запису консультацій.

2. "Сектор "Management Security"". Вміщує робочу зону спеціальної адміністративної групи з питань бюджетного рахунку, займається справами матеріального забезпечення роботи центру.

3. "Статичний блок". Представлена оргтехніка для підрахування та інтерпретації психодіагностичних досліджень.

4. "Інтернаціональний куточок" (робоча зона). Студенти – волонтери вирішуватимуть проблеми реєстрації іноземних студентів для занять та консультацій й студенти – іноземці для роботи з різних мультикультурних питань.

5. "Круглий стіл консилиуму". Вирішування найгостріших питань діяльності служби як викладачами-спеціалістами, так і студентами – волонтерами.

6. "Медіатека". Ознайомлення із літературою, відео- та аудіо- посібниками для підвищення рівню знань з певної проблеми .

7. "Консультаційний сектор" (робоча зона фахівців). Консультаційні заняття з клієнтами.

*Примітка. У зв'язку з вимогами до обсягу статті, автори подають ілюстративні матеріали в скороченому обсязі.

Щодо **оснащення приміщення**, то в ньому повинно бути 4-5 великих столи, до 30 стільців загалом (до 5-7 на кожен робочий), настільні освітлювальні лампи, оргтехніка (комп'ютер, апарат типу принтер – сканер – ксерокс), теки, упакування паперу та канцелярські приладдя, 3-4 секційні шафи (для зберігання документів, звітів та планів роботи центру, особистісні справи клієнтів, результати їхнього психодіагностичного дослідження, методики у паперовому вигляді, довідково-інформаційні матеріали). Барви інтер'єру приміщення повинні бути у помірних тонах; можливо поставити акваріум, картину із зображенням природи (лісу, водоймища та іншого). Це буде сприятиме ефективному проведенню психотерапевтичних занять.

Узагальнюючі дані, що були здобуті у цьому дослідженні, можна зробити наступні висновки:

- проаналізовані дані щодо організації психологічної допомоги населенню;
- розкриті основні напрями та форми роботи ЦПД зі студентами;
- виділена структура підрозділів секторів з роботи із студентами у ЦПД;
- узагальнено робота відділів зі зв'язку із громадськими організаціям;
- представлені напрями роботи студентсько-волонтерського штату.

Тому, для подальшого вивчення та розкриття питання організації психологічної допомоги населенню нам необхідно обрати й інші види робіт за цією проблемою, які будуть більш сприятливими до діагностичної та корекційної ефективності.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бондаренко А.Ф.* Социальная психотерапия личности: психосемантический подход / А.Ф. Бондаренко. – К., 1991.

2. *Основи психологічного консультування: Навчальний посібник / Під ред. С.В. Васильківської.* – К.: Четверта хвиля, 2004. – 256 с.

3. *Дністрянський М.С.* Етнополітична географія України / М.С. Дністрянський. – Львів.: Літопис, видавництво ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 342 с.

4. *Євдокимова І. А.* Соціально-психологічна служба університету: соціологічний аналіз ставлення та потреб потенційних споживачів / І. А.Євдокимова // Socioпростір: міждисциплінарний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи. – 2011. - № 1 (2). - С. - 137- 140.

5. *Краткий одесско-русский словарь // Русская Газета.* – 1997. – № 38. – С.1-3.

6. *Лютова-Робертс Е.К.* Тренинг начинающего консультанта: ведение доверительной беседы / Е.К. Лютова-Робертс. – СПб.: Речь, 2007. – 307 с.

7. *Шнейдер Л.Б.* Основы консультативной психологии: Учеб. пособие /Л.Б. Шнейдер.– М.: Издательство Московского психолого-социального института. - 2005. – 352 с.

8. *Щербина Л.Ф.* Діаналіз: психотерапія як "розумне заняття/Щербина Л.Ф. // Практична психологія та соціальна робота. - 2005. - №12. - С. 8 - 12.
